

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Datolyaszilva, hurma. A *Diospyros* nemnek – ahova a valódi ébenfa (*D. ebenum*) is tartozik – körülbelül kétszáz, főleg Ázsiában őshonos, de újabban számos szubtrópusi és trópusi vidéken termesztett faja ismeretes. Közülük jelentősebbek a közönséges vagy kaukázusi hurma (*D. lotus*), az amerikai vagy virginiai hurma (*D. virginiana*) és a keleti hurma (*D. kaki*). Egyetlen gyümölcsnemnek a fajait különböző elnevezések hivatottak jelölni, de a magyarban a *datolyaszilva*, *hurma* és *kakiszilva* nevek rivalizálnak a növénynek megnevezésére.

VÖRÖS ÉVA alapos munkájában (Egzotikus gyümölcsök magyar neveinek történeti-etimológiai szótára. Debrecen, 1996) a *Diospyros* nem tagjainak elnevezéseit talán túlspecifikálva az alábbi címszók alatt tárgyalta: *amerikai datolyaszilva* (1880), *datolyaszilva* (1893), *égi kakiszilva* (1986), *hurma* (1989), *kakifa*, *kakigyümölcs* (1908), *kakiszilva* (1909), *olasz datolyaszilva* (1893), *perszimón* (1880), *virginiai kakiszilva* (1986) és *virginiaiszilva* (1987). A *hurma* elnevezés jóval korábbról is adatolható (pl. a *datolyaszilva* mellett *keleti hurma* a *Diospyros kaki* neve, I. JESZENSZKY ÁRPÁD, Déligyümölcsfélék termesztése hazánkban. Bp., 1957. 93).

Kína gyümölcseinek felsorolásakor LÓCZY LAJOS így írt: „a kaki (*Diospyros Kaki*), melynek húsos és igen ízletes gyümölcsait az idegen, ha csak külsejét látja, könnyen összetéveszti a paradicsomalmával, bőven terem. A kaki aszalva (szu-czü) füge módjára sokáig eláll s egész Khinában a legkellemetesebb téli csemegét adja” (A khinai birodalom természeti viszonyainak és országainak leírása. Bp., 1886. 205; említi még *kaki* néven: i. m. 395, 475). Az újabb kínai tárgyú munkák (pl.: NAGY BÁLINT, Kínai társalgás. Bp., 1986. 198;

TEREBESS GÁBOR, Ezerízű Kína. Bp., 1986. 27) a kínai *shìzi* megfelelőjeként általában a *datolyaszilva* terminust adják meg. A *shìzi* egyébként Kínában talán az ókortól, de legalább is a Tang-kortól fogva részegséget enyhítő táplálékként ismert, és aszalva is szokás fogyasztani, amikor is a neve *shìbing*.

A Diospyros nem tagjainak megnevezésekor szokásos *-szilva* utótag részben szárított mivoltára utal; a magyar paraszti kultúrában a legtipikusabb aszalt gyümölcs a szilva. A magyar *datolyaszilva* elnevezés német (*Dattelpflaume*) és talán angol (*date-plum*) közvetítéssel valószínűleg végső soron perzsából vett tükörszó (újperzsa *xormá* 'datolya', *xorm-álu* 'hurma', szó szerint 'datolyaszilva', HEINRICH F. J. JUNKER – BOZORG ALAVI, Wörterbuch Persisch–Deutsch. Leipzig, 1965. 272). A magyar *hurma* talán közvetlenül török eredetű (VÖRÖS i. m. 94–5), ám érkezhettek az oroszból is, ahol a *persimon* szóval rivalizáló *xurma* elnevezés török (azeri, türkmén, krími tatár) jövevényszó. Magában a törökben és a hozzá közel álló nyelvekben (azeri, türkmén, gagauz) a *hurma* perzsa jövevényszó és 'datolya' jelentésű.

KICSI SÁNDOR ANDRÁS